

AFRIKAI-MAGYAR EGYESÜLET
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

TORNAI József

Boldog látomások (a világ törzsi költészete): Afrika (könyvrészlet)

Eredeti közlés/Original publication:

in: *Boldog látomások* (a világ törzsi költészete), 1977, Budapest, Európai Könyvkiadó, 223–253. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.852

Dátum/Date: 2014. január / January – május / May 2.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

TORNAI József: Boldog látomások (a világ törzsi költészete): Afrika (könyvrészlet), *AHU MATT*, 2014, **pp. 1–32. old.**, No. 000.000.852, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

könyvtárakban / in libraries in Hungary

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, afrikai törzsi költészet magyar fordításban, különféle afrikai népek hagyományos költészete: számos szöveg

African research in Hungary, African tribal poetry in Hungarian translation, traditional poetry of different African peoples, some texts

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

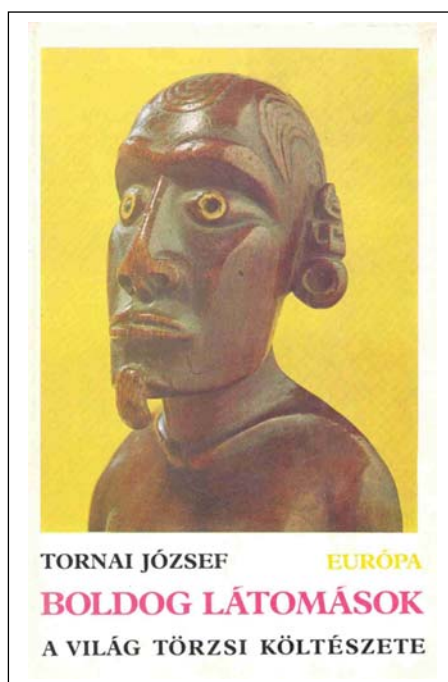
BOLDOG LÁTOMÁSOK

(A világ törzsi költészete)

AFRIKA

(A költő-műfordító törzsi költészeti antológiájának afrikai válogatása)

Tornai József

A SÉRTŐDÖTT SZERETŐ

(ba-ronga, Délkelet-Afrika)

Kergess el, ha úgy tetszik!
A kukorica, amit esztek, bizony emberi szem!
Ivóbögrétek emberi koponya!
Maniókagyökeretek emberi csont!
A krumplítok bizony emberi ujj!
Kergess el, úgyse kellesz senkinek.

IMÁDSÁG

(gallák, Kelet-Afrika)

Hallgass ránk, öreg Isten,
hallgass ránk, ősőreg Isten,
mert van füled!
Nézz ránk, öreg Isten,
nézz ránk, ősőreg Isten,
mert van szemed!
Fogadj el minket, öreg Isten,
fogadj el minket, ősőreg Isten,
mert van kezed!
Ha szép lovakat szeretsz, tessék!
Ha szép asszonyokat szeretsz, tessék!
Ha szép rabszolgákat szeretsz, tessék!
Hallgass ránk, ó, Isten,
ó, Isten, hallgass ránk!

A SEMMIBE VETT SZERETŐ

(gallák, Kelet-Afrika)

Ami folyik, az a víz
de ami kívázza a földet – mi az?
Ami folyik, az a könny,
de ami engem mozgat – mi az?
Ami erősít, az az Isten,
de a felhő csak egy árnyék.
Ami sír, az a szív,
de a könny csak egy árnyék.

A lúd boldog,
mert nem fullad vízbe.
Olyan vagy, mint az Isten,
kinek nincs vágy a szívében.

MASZAI ASSZONYOK ÉNEKE,
MIKOR A HARCOSOK HADJÁRATBA MENNEK
(Kelet-Afrika)

HANG: Isten, Isten
törd meg

KAR: az ellenség hatalmát!

HANG: Törd meg, törd meg

KAR: az ellenség hatalmát!

HANG: Lányok, ne hallgassatok!

KAR: Íme, Istent kérjük!

HANG: Törd meg, törd meg

KAR: az ellenség hatalmát!

HANG: Hajnalcillag, ki följössz,

KAR: és esti csillag!

HANG: törd meg, törd meg

KAR: az ellenség hatalmát!

HANG: Ti felhők a hócsúcsos hegyek fölött, törjétek meg

KAR: az ellenség hatalmát!

HANG: Aki vársz, míg az ég alja vörös lesz, törd meg

KAR: az ellenség hatalmát!

MENYEGZŐI BÚCSÚDAL
(mulera-ruanda, Kelet-Afrika)

Ú, kislányom, eressz el, én megyek!

Hallgass, kislányom, jaj, kislányom, maradj már csöndben!

Anyád gyereke, engedj el, én megyek!

Anyád gyereke, jaj, ne sírdogálj,

ne jajgass már, te könnyes torkú, te!

Hallgass, gyereke, ej, ne szomorkodj.

Jaj, kislányom, csak odamész, hova mások is elmentek.

Anyád gyereke, hozzá kell ehhez szoknod!

Hallgass, gyereke, ej, ne szomorkodj.

Anyád gyereke, engedj el, én megyek.

AZ EMBER MULANDÓSÁGA
(dinkák, Kelet-Afrika)

Mikor Isten a szürke ősidőkben a dolgokat teremtetten,
összegyúrta a napot;
és jön, és megy a nap, és visszatér;
összegyúrta a holdat;
és jön, és megy a hold, és visszatér;
összegyúrta az embert;
és jön, és megy az ember, és nem tér `issza.

MENYASSZONYVIGASZTALÓ
(ruanda, Kelet-Afrika)

Előénekesnő:

Nyugodj meg, te,
nyugodj meg, te, na, maradj már csöndben.

Kar:

Jaj, nyugodj meg, te, na, maradj már csöndben,
nyugodj meg és hallgasd, milyen szépen köpülik a vaját, na, maradj már
csöndben,
nyugodj meg, örülj Lugumbasz italainak, na, maradj már csöndben,
nyugodj meg, gazdagon megáld minket az Isten, na, maradj már csönd-
ben.
Mossák a tejesbögrét, megvetik a vigasztalásra szorulót, na, maradj már
csöndben,
nyugodj meg ott fõnn a magas széken ülve, na, maradj már csöndben,
nyugodj meg, te lány, mint mások, na, maradj már csöndben.
Kit te anyádnak hívsz, az is lány volt, na, maradj már csöndben.
Nagynénéd, még az is lány volt, na, maradj már csöndben.
Ángyod bizony, az is csak lány volt régen, na, maradj már csöndben.

A LILE
(pokomók, Kelet-Afrika)

Lile, barátom, milyen könnyedén suhansz te
tova a vízen.
Az áradó folyón kecsesen úszol és siklasz, te át.
Szép madaram, te fényes szemű, te taréjkoronájú!
Éjszakákon át álmatlanul virrasztok én a piros hajnalhasadásig,
és a te fehér szárnyadra gondolok, ó, lile, barátom.

SIRATÓ
(akanok)

Nem vártam én a halálod.
Szép holmijaid
ilyen gyorsan eladták?
Ha atyámhoz megyek, aligha ismer rám;
nálam lesz mindenem, amim van:
az ócska, szakadt alvószőnyeg meg egy csomó légy.

Közeledik az éj.
Majd meghal, hogy lássa anyját az árva.

ALTATÓ
(akanok)

Valaki el akar venni tőlem,
de te az enyém vagy.
Valaki drága szőnyegen nevelne,
de te az enyém vagy.
Valaki teveszőr takaróra fektetne,
de te az enyém vagy.
Ócska, szakadt szőnyegen nevellek én föl.
Valaki el akar venni tőlem,
de te az enyém vagy.

TEREMTŐ
(akanok)

Az ösvény átmegy a folyón,
a folyó átmegy az ösvényen.
Melyik az öregebb?
Mi tapostuk ki az ösvényt, de itt találtuk a folyót;
a folyó időtlen öreg,
a mindenség teremtőjétől való.

TEMETÉSI ÉNEK
(ibók)

Odzsi, nemes Odzsi,
nézz körül, mielőtt elmész.
Odzsi, látod, a harcnak vége.
A teret elemésztette a tűz,
a házat elemésztette a tűz,
Odzsi, látod, a harcnak vége.

Odzsi, testvérünk, Odzsi,
gondold meg és nézd.
Odzsi, látod, a harcnak vége.
Ha eső áztat,
száraz lehet-e a ruha?
Odzsi, a harcnak vége.

DAL AZ ESŐFELHŐK MÖGÉ BÚJT NAPHOZ
(hottentották)

A tűz kihamvadt, a fa elfeketült.
A láng elaludt, elég baj ez nekünk.
Fölkerekedik Isten, hogy a napot megkeresse.
Szivárvány szikrázik kezében,
az isteni vadász íja.

Meghallotta gyermekei jajgatását.
Végigmegy a tejúton, csillagot szed.
Gyors kézzel kosarába rakja,
gyors kézzel,
mint asszony, ki gyíkot gyűjt,
és fazekába dobálja, fölpupozza,
míg csak ki nem esnek a gyíkok a fazékból,
míg csak ki nem csordul a fény a kosárból.

IMA A HALOTT ELŐTT
(hottentották)

Az alvilág kapui zárva.
Bezárva.

Tülekednek a halottak szellemei,
mint rajzó moszkítók este,
mint rajzó moszkítók.

Mint rajzó moszkítók táncolnak este,
mikor fekete már az éj, egészen fekete,
mikor a nap elsüllyedt, elsüllyedt odalent,
mikor fekete már az éj,
a moszkítók rajzanak,
mint csörgő levelek,
halott levelek a szélben.

Halott levelek a szélben,
várják, ki jönni fog,
ki jön és szól az egyiknek: jöjj,
és: menj, mondja a másiknak,
szól az egyiknek: jöjj, és: menj, mondja a másiknak.
és Isten kézen fogja gyermekeit,
és Isten kézen fogja gyermekeit.

AZ ŐSÜK
(hottentották)

Elszálltak régi napjaink.
Kóbor tábor vagyunk,
ragyogóbb napok várnak ránk
talán.

Fogy a fény,
az éj feketül.
Holnap az éhség.

Dühös az Isten.
A vének elmentek.
Csontjaik messze,
lelkük bolyong.
Hol jár a lelkük?

A futó szél tudja talán.
Csontjaik messze,
lelkük bolyong.
Messze járnak,
egészen közel járnak?
Kívánnak áldozatot,
kívánnak vért?

Messze járnak,
közel járnak?
A futó szél,
a levelet csörgető szellem
tudja talán.

NŐSTÉNYOROSZLÁN DALA KÖLYKÉHEZ
(hottentották)

Félj attól,
kinek éles fegyvere van,

kinek leopárdfark-bojtja van,
kinek sok fehér kutyája van -
Ó, rövid szőrű nőstényoroszlán fia!
Rövid fülű kölykőm,
nőstényoroszlán fia, te nyershúsfaló,
te húsevő!

Nőstényoroszlán fia, orrlikad vérző zsákmánytól vöröslik,
te vérvörös orrlikú!
Nőstényoroszlán fia, ki vizet iszik,
ej, te vízivó!

ÉJI DAL

(fulbék, Felső-Volta, Nyugat-Afrika)

Sötétkék lett az ég, mint az indigó színű gyapot.
Ej, de friss tej csöppent le a ködből.
Hiéna üvöltött – válaszolt rá a bozót ura, az oroszlán.
Itt az óra, mikor oly jó egy világos bőrű baráttal sugdolózni.

MAGÁNYOSSÁG

(evék, Nyugat-Afrika)

Szárnyaim kitepték – jaj!
Kézzel-lábbal kell fára másznom?
Anyának fia a támasza:
ha senkije sincs,
összedűl a ház.
Anyának mindennapi
ruhája a lánya;
ha senkije sincs,
fázik kitakarva.
Apai ágon nincs rokonom,
anyai ágon nincs rokonom,
nincs senkim.

Kiben bízhatnék?
Ó, testvérem!

ANYASIRATÓ
(evék, Nyugat-Afrika)

Anyám, te jó,
anyám, te nekem adtad, amid volt:
nyers és főtt eledelt.
Anyám, hallod-e,
síró kisfiú anyját hívogatja.
Miért nem szólsz, mikor hívlak, anyám?
Megharagudtál?

AZ ÉG
(evék, Nyugat-Afrika)

Éjszaka az ég mint egy nagy város:
tele vadakkal, emberekkel,
de sose ölt meg ott senki
madarat vagy kecskét,
vadállat se tépett szét zsákmányt.
Se bukás, se veszteség.
Ismeri mindenki az útját.

EZ A KISFIÚ EURÓPAI
(evék, Nyugat-Afrika)

Ez a kisfiú európai,
nem eszi a mi ételünket:
a saját vizesbögréjéből iszik.

Ez a kisfiú európai,
nem beszél a mi nyelvünkön:
haragszik, ha az anyja nem érti meg.

Ez a kisfiú európai,
nem sokat törődik másokkal;
a szülei azt teszik, amit ő akar.

Ez a kisfiú európai,
mindig annyira kényes:
a legkisebb karcolástól is elmerged a bőre.

ÁTOK SZÉ SORSISTENRE
(evék, Nyugat-Afrika)

Szé teremtett engem, legyen átkozott!
De nem fog az átok a héján! –
Az én Szém teremtett engem.
Ja, miért szórt világra?
Ha tudtam volna, mi vár itt, nem jövök.
Tudatlan az ember az anyaméhben.
Ha tudtam volna, mi vár itt, ott túl maradok:
a határfolyónál állnék még, és vizet innék.
Átok rád, Szé
Csakhogy nem fog az átok a héján!
Igen, Szé megteremtett,
egyszer majd meghalok és kezdek újra.
De még meg se haltam,
és az én Szém már most halálra kínoz!
Ki dobál engem, én azt megmondtam.
Mi vár itt az életben, azt is megmondtam.
Mások helyett is beszélek én.
Világra jöttem, szegény nyomorult:
ó, szegénység, halálos szegénység, légy átkozott!

HALÁLVÁGY
(evék, Nyugat-Afrika)

Énekeltem, énekeltem,
sírtam keserűen:
ráléptem az útra.
Milyen nagy a világ!
Hozza csónakját a révész,
ha halálom napja üt.
Integetek majd a bal kezemmel,
ráléptem az útra.
Ráléptem az útra,
közel ring a halál csónakja,
ráléptem az útra,
ki nektek annyit énekeltem.

AZ ÉLET SZOMORÚSÁGA
(evék, Nyugat-Afrika)

A szép játszótér összetaposva.
Az öröm szép rétje összetaposva.
Sűrű erdő szavannává pusztult,
szép városunk helyén a nagy fű,
szép otthonunk helyén csak a nagy fű.

Ne temessen el a sírásó.
Ássa el a lábom, a mellem hagyja ki,
jöjjenek az enyéimek, lássák az arcom,
jöjjenek, nézzenek a szemembe.

Nem örömet dobol a dob.
„Az élet szomorúsága”, „élet szomorúsága” pereg a dob.
Az élet szomorúságát döngi a dob.

A NAP
(evék, Nyugat-Afrika)

Hol vannak a gyermekeid, nap?
Hol vannak a gyermekeid?
Mind megetted a tieid:
miért üldözöd a holdat,
hogyan gyermekei legyenek a tieid?
Sose érheted el a célod –
menj, keresd meg a tieid.

VÁGY
(tukulorok, Nyugat-Afrika)

Jól tudod: mikor utánad lesek,
és nem látlak,
akkor az én szemem nagy tó lesz,
az én kis lábam dobogni kezd a türelmetlenségtől:
a fiatal Szamba Diallót akarom látni!
Háborúba ment az én vörösre festett barátom.
Vigyázzon rá az Isten!

A MINDENHATÓ
(jorubák)

Az ifjak nem hiszik, hogy a ruha meghal
– a ruha csak ronggyá foszlik.
A vének nem hiszik, hogy a ruha meghal
– a ruha csak ronggyá foszlik.
Az ifjak nem hiszik, hogy az isten meghal
– a ruha csak ronggyá foszlik.
A vének nem hiszik, hogy az isten meghal
– a ruha csak ronggyá foszlik.

A HÁBORÚ ISTENE
(jorubák)

Öl jobbra és pusztít balra.
Öl balra és pusztít jobbra,
öl a házban hirtelen,
öl a mezőn hirtelen,
öl gyereket a kis vasdarabbal, a gyerek játékával;
öl némán,
öl tolvajt és a lopott holmik urát,
öl rabszolga-gazdát – és a rabszolga inkább elszalad,
öl asszonyt és a ház urát – és vérrel festi be a tűzhelyet.
Ő a mindkét végén hegyes tű.
Van vize, mégis vérrel mosdik.

A TEREMTŐ
(jorubák)

Aki türelmes, nem dühös.
Csöndben ül, hogy ítélkezzen.
Akkor is lát, ha nem néz.
Messze van – de szeme a városon.

Gyermekei mellé áll, hadd boldoguljanak,
megnevetteti őket – és nevetnek.
Ohoho – a nevetés atyja.
A szeme csupa öröm.
Fönt úszik az égen, mint a méhraj.

Obatala – ki vért csöpögtet a gyermekekbe.

A VIPERA
(jorubák)

A vipera az erdőben él.
Az Ogun-hívők sem tudják elejteni.
A fészekben szép a vipera fia.
De legszebb a kígyók között Nini.
Jobb, ha Nini színt vált,
hazamegy és hoz valami színt a viperának.
A viperáé minden patkány az erdőben.
A viperáé minden bokor az erdőben.
A viperáé minden kígyó az erdőben.
Ha nincs patkány, mit egyen a kígyó?
Ha nincs patkány, egyen egeret a kígyó,
ha nincs egér, egyen görényt a kígyó.
Mérges halál,
mérges vipera,
gyönyörű vipera.

COLOBUS MAJOM
(jorubák)

Kérjük, haljon meg – vicsorog.
Ha meghal – orcája csupa nevetés.
Két sor szép fehér fog.
A háborút mindig halál kíséri.
Ha korán kelők söprögetnek,
szól a colobus: sas söpri az eget;
hadd söpörjem én a fa tetejét.
Csúfoljatok – megyek utánatok.
Dicsérjete – elmaradok tőletek.
A colobus a rongyosok barátja,
a hímzett ruhások barátja.
Fekete körömmel öli a tetűket.
Mélyen ülő szemű.
Hatalmas farkú.
Ne érintsd a farkam,

ne játssz az arcommal.
A háborút mindig halál kíséri.

LUSTA EMBER
(jorubák)

Mikor a kakas rikkant,
megnyalja a lusta ember szája szélét, és így szól:
szóval megint itt egy szép nap?
S még mielőtt nehézkesen megfordulna,
még mielőtt nyújtózna egyet,
még mielőtt csak ásítana –
a gazda már kint van a földjén,
a vízhordók leérnek a folyóhoz,
a fonók fonják a gyapotot,
a szövők készítik vásznaikat,
és tűz lobban a kovács kunyhójában.

A lusta ember tudja, hol édes a leves,
háziról házra jár.
Mikor nincs áldozat,
kiáll a mellcsontja!

De ha szabad yamot lát,
kezdi az ingét gombolgatni,
az ünnepelt felé fordítja lépteit.
Azért van baja elég.
Asszonnyá érő feleségeit
a gazdagok segítenek férjhez adni.

AZ EDE-I TIMI
(jorubák)

Te hatalmas, akkora vagy, mint egy hangyaboly,
Csordultig tölt téged a háború.

Mindened fekete, csak a fogad fehérlik.

Senki se foghatja meg a nagy majmot,
hogy ne üljön a fa ágára.

Senki se versenyezhet veled a trónért.
Senki se küzdhet meg veled.
Aki fatörzset vág, maga is megrázkódik.
Nem állhatunk mi ellent neked.
A nagy Ajónak ivadékai
nem panaszkodhatnak, hogy félrelökik őket.
Olyan vagy, mint a halál,
ki hirtelen tépi ki az ember szemgolyóját.
Olyan vagy, mint egy nagy, érett gyümölcs,
mely éjfélkor a gyerekre pottyan.
Még harcolsz, csatamezőn jársz,
és máris újon jár eszed.
Adj egy kis nyugvást a világnak, uram.
Ha köszönt valaki, az is baj,
ha nem köszönt, az is baj.
A pusztítás tüzeit viszed a málhádban,
bármerre jársz.

Finoman ölsz,
ahogy a lopótököt kettévágod.
Mikor a leopárd öl,
farka nyoma halványan ott marad a földön.

Ha kitátod a szád,
hős csúszik le a torkodon.

A HÁROM BARÁT (jorubák)

Volt három barátom.
Egyik azt mondta: aludj a szőnyegen.
Másik azt mondta: aludj a földön.

Harmadik azt mondta: aludj a karomban.
Aludtam az ő karjában.
Láttam magam egy folyó sodrán.
Láttam a folyó királyát és a nap királyát,
Pálmákat láttam abban az országban,
águkat lehúzták a nehéz gyümölcsök,
földig húzták a gyümölcsök,
megölték őket a gyümölcsök.

KOB-ANTILOP
(jorubák)

Becézni való, kényes jószág.
Sima nyakú állat.
A bozótban laksz, de nem leszel sovány.
Telt vagy, mint az újonnan vett feleség.
Több rézgyűrű van a nyakadon,
mint a legtöbb asszonynak.

Mikor futsz, finom port versz föl,
mint a lepke szárnya.
Szép vagy, mint a faragott fa.
Szelíd a szemed, mint a galambé.
Hosszú, hosszú a nyakad
a vadász sóvárgó szemében.

ÉNEK A TÚZHÖZ
(fangok, Kongó, Nyugat-Afrika)

Tűz; kit csak éjszaka láthat az ember,
sötét éjszaka,
Tűz, ki égsz, de nem melegítesz,
fénylesz, de nem égetsz,
Tűz, ki röpülsz test nélkül,
segítség nélkül,

kit nem ismer se ház, se tűzhely,
pálmafák áttetsző tüze,
egy ember hív félelem nélkül.

Varázslók tüze, az anyád hol van?
Apád hol van? Ki dajkál téged?
Magad vagy apád, magad vagy anyád,
nincs nyomod, bármerre jársz. Száraz
fa nem nemzett,
hamut nem hagysz a lányaidnak,
halál nélkül halsz meg.
A bolyongó lélek beléd költözik,
nem ismeri meg senki.

Varázslók tüze,
föld alatti vizek szelleme,
fölső levegő szelleme,
láng, aki ragyog, tűzbogár,
ki a lápon világít,
madár szárny nélkül, valami test nélkül,
tűz erejének szelleme,
halld szavam,
egy ember hív félelem nélkül.

DAL
(Nyasszaföld)

Az európaiak kisgyerekek.
Elefántot lőttek a folyóparton.
Kenu lett a véreből, és elsüllyedt,
elsüllyedt az evezője meg minden.
Miss Marynak kölest szedtem.

GABONAŐRLŐ NŐK DALA
(beduinok, Algéria, Észak-Afrika)

A sírod földje alatt
nem láthat senki, ó, Kheira.
Fogoly vagy egy házban,
hol nincs más, csak sötétség.
Elhagytad Ahmedet és nővérét, Mahdzsubát,
elmentél, ó, szépséges, a fülkarikáiddal,
elmentél, hogy sose jöjj vissza.
Liliom volt a lábad,
ó, te, ki voltál, mint a gazella.

FRANCIA NYELVLECKE
(Berberek, Algéria, Észak-Afrika)

Mikor a *bon soir*-t tanították,
kaptunk egy ütést az állunkra,
megkaptuk a magunkét börtönből és lakatból.

Mikor a *bon jour*-t tanították,
kaptunk egy ütést az orrunkra,
és minden áldás véget ért számunkra.

Mikor a *merci*-t tanították,
kaptunk egy ütést a gégénkre.
Egy birka több félelmet érez, mint mi.

Mikor a *cochon*-t tanították,
egy kutya többet ért, mint mi.
A paraszt vett magának egy öszvért.

Mikor a *la frère*-t tanították,
kaptunk egy ütést a térdünkre;
járunk szégyentől lehajtott fejjel.

Mikor a *diabla*-t tanították,
olyan verést kaptunk, hogy beleőrültünk.
És lett belőlünk moslékhordozó.

DAL
(tunéziai arabok, Észak-Afrika)

Van egy rózsánk a kút fölött;
ha szél fúj, hajladozik.
Van egy rózsánk a víztartó fölött;
ha szél fúj, megmondja, amit kérdezek.

HA...
(algériai arabok, Észak-Afrika)

Ha ... ó! ha ... az enyém volna az ifjúság,
csinálnék neked citrom- és gránátalma-kertet.
Ha eljönnél, hazavinnélek,
én lennék kedvesed, te lennél szeretőm.

Találkoztam ma vele a kertkapuban;
dereka bambusz volt, arca pipacs.
Találkoztam ma vele Szuk-el-luh-ban;
kezében zsebkendőt tartott,
csak sírt és zokogott.

Találkoztam ma vele a Szuk-el-dzsemában;
kezében zsebkendőt tartott
csak sírt és zokogott.
Találkoztam ma vele Szabat-el-ryh-ben,
megkérdeztem, kicsoda. Azt mondták,
valakinek a szeretője.

Ha... ó! ha – hazavihetnélek, gazellák királynője,
megmondanám, mire vágyom.

A LÓTUSZ A HALÁL VIRÁGA
(egyiptomi, Észak-Afrika)

Én vagyok a tiszta lótosz,
ki a látóhatáron kivirágzott,
ki a napisten orrlukából nő.
Én vagyok a tiszta lótosz,
ki a mezőn kivirágzott.

A SÁSKA
(malgasy, Madagaszkár)

Mi a sáska?
A feje gabonaszem, a nyaka kés csuklóvasa;
csápjai fonáldarabok; melle sima és kicsiszolt;
teste mint a kés nyele;
a csánkja fűrész; a nyála tinta;
alsó szárnya halotti ruha
A földön – tojásokat rak;
az égen – mint a felhő.
Földhöz közeledve: napban csillogó eső;
villámként csap a vetésre, aztán csattog, mint az olló;
ha jár, borotva
és pusztulás.

RÖGTÖNZÖTT DAL EGY FEHÉREMBER ELLEN
(Malgasy, Madagaszkár)

Elmondom neked a szörnyű igazságot, ajaja!
Láttam egy lányt Tamatavában,
valaki leharapta a száját:
egy vasoka falta föl a száját,
a fehér szeretője.
Láttam egy másik lányt Fenerinéban,

nagy seb volt a melle helyén:
fehér szeretője falta föl a mellét, ajaja!

A vasoka nem úgy szeret, mint más ember, ajaja!
Mikor szeretkezik,
nyáladzik és harap, mint a kutya.
Menj csak hozzá, Benacsehin,
és száj nélkül jössz vissza!
Menj csak hozzá Raso,
és mell nélkül jössz vissza!
Tudod miért van aranyfoga a vasokának?
A kutya ugat, mielőtt harap,
a vasoka aranyfogával harap,
mielőtt szeretkezik...
A borjú tejet szopik anyjából!
A vasoka vért szopik a lány szájából!
Elhiszitek nekem, ajaja?

*A szerkesztő megjegyzései / Notes by the Editor:****A fordításokhoz használt források***

BEIER, Ulli szerk.

1966 *African Poetry. An Anthology of Traditional African Poems*, Cambridge, Cambridge University Press, 80 old.

SYDOW, Eckart von szerk.

1954 *Dichtungen der Naturvölker. Religiöse, marische und profane Lyrik*, Zürich, Phaidon, 284 old.

TRASK, Willard R. szerk.

1966 African, in: *The Unwritten Song. Poetry of the Primitive and Traditional Peoples of the World*, 1. köt., 37–137, bibl: 267–274. old.

(E. von Sydow és Willard R. Trask pontosan megadja az eredeti gyűjtési forrásokat, ennek alapján kiderül, mely szövegek esetében első, illetve második európai nyelv a szöveg hordozója, vagyis mikor kapjuk meg a gyűjtő eredeti fordítását, illetve mikor kerül sor egy újabb nyelvi átlépésre.)

Megjegyzések / Notes:

A *Boldog látomások* c. antológiához írott bevezető a Tudástárban külön önálló tételként található meg: Tornai József: A törzsi népek költészete

A törzsekről, népekről, akiktől az ének szövegek származnak:

= ba-ronga, Trask szerint: tonga, Mozambik (ennek a csoportnak a tagja a ba-ronga közösség), Sydow megjelöli a forrást is

= galla (másként: oromo) Etiópia

= maszai, Kenya, Tanzánia

= mulera-ruanda, valójában bantu nyelvi és kulturális családba tartozó hutu, Ruanda

= ruanda lásd mint előbb

= dinka, Dél-Szudán, nilota nép

= pokomo, Kenya

- = akan (vagy asanti), Ghána államalkotó népe, az asanti törzsi királyság több száz évig prosperált, bizonyos keretekben ma is funkcionál
- = ibo, Nigeria
- = hottentotta, valójában egyenlítő vidéki pigmeus, a fordítót a forrása tévedése megtévesztette: a hottentották, vagyis koikoin-ok Dényugat-Afrikában élnek
- = fulbe, Nyugat-Afrika számos országában, példánk: Felső-Voltából (ma: Burkina Faso)
- = eve, Ghána, Togo jelentős etnikai csoportja, nyelvük az akan-asanti rokona, a szövegek forráshelye: Togo
- = tukulor (tukulör), Szenegál
- = joruba, Nigeria
- = Nyasszaföld, nyasza, Tanganyika-tó menti nép, Malawi, Tanzania, Mozambik
- = beduin, Algéria, a berberек egyik csoportja
- = berber, Algéria, valójában a berberек egyik főcsoportjáról van szó: kabilok, lélekszámuk mára több millió
- = arabok, Tunézia
- = egyiptomi, arabok
- = malgas, a nyelvi egységesülés alapjául a merina nyelv és kultúra szolgál, de több dialektus él ma is, a legjelentősebb a szakalava

TARTALOM

(a fordított költemények eredeti forráshelyei)

A SÉRTŐDÖTT SZERETŐ

(ba-ronga, Délkelet-Afrika)

Trask 1966, 87. old., vagy Sydow 1954, 157. old.

IMÁDSÁG

(gallák, Kelet-Afrika)

Beier 1966, 19. old.

A SEMMIBE VETT SZERETŐ

(gallák, Kelet-Afrika)

Beier 1966, 52. old.

MASZAI ASSZONYOK ÉNEKE,
MIKOR A HARCOSOK HADJÁRATBA MENNEK
(Kelet-Afrika)
Trask 1966, 95. old.

MENYEGZŐI BÚCSÚDAL
(mulera-ruanda, Kelet-Afrika)
Trask 1966, 98. old.

AZ EMBER MULANDÓSÁGA
(dinkák, Kelet-Afrika)
Trask 1966, 110. old.

MENYASSZONYVIGASZTALÓ
(ruanda, Kelet-Afrika)
Sydow, 1954, 151. old.

A LILE
(pokomók, Kelet-Afrika)
Sydow 1954, 226 old.

SIRATÓ
(akanok)
Beier 1966, 28. old.

ALTATÓ
(akanok)
Beier 1966, 63. old.

TEREMTŐ
(akanok)
Beier 1966, 19. old.

TEMETÉSI ÉNEK
(ibók)
Beier 1966, 19. old.

DAL AZ ESŐFELHŐK MÖGÉ BÚJT NAPHOZ
(hottentották)

Beier 1966, 22-23. old.

IMA A HALOTT ELŐTT

(hottentották)

Beier 1966, 26. old.

AZ ŐSÖK

(hottentották)

Beier 1966, 20-21. old.

NŐSTÉNYOROSZLÁN DALA KÖLYKÉHEZ

(hottentották)

Beier 1966, 60. old.

ÉJI DAL

(fulbék, Felső-Volta, Nyugat-Afrika)

Trask 1966, 41. old.

MAGÁNYOSSÁG

(evék, Nyugat-Afrika)

Beier 1966, 36. old.

ANYASIRATÓ

(evék, Nyugat-Afrika)

Beier 1966, 28. old.

AZ ÉG

(evék, Nyugat-Afrika)

Beier 1966, 64. old.

EZ A KISFIÚ EURÓPAI

(evék, Nyugat-Afrika)

Beier 1966, 64-65. old.

ÁTOK SZÉ SORSISTENRE

(evék, Nyugat-Afrika)

Sydow 1954, 28. old.

HALÁLVÁGY

(evék, Nyugat-Afrika)

Beier 1966, 30. old.

AZ ÉLET SZOMORÚSÁGA

(evék, Nyugat-Afrika)

Beier 1966, 34. old.

A NAP

(evék, Nyugat-Afrika)

Beier 1966, 54. old.

VÁGY

(tukulorok, Nyugat-Afrika)

Sydow, 1954, 146. old.

A MINDENHATÓ

(jorubák)

Beier 1966, 18. old.

A HÁBORÚ ISTENE

(jorubák)

Beier 1966, 45-46. old.

A TEREMTŐ

(jorubák)

Beier 1966, 17. old.

A VIPERA

(jorubák)

Beier 1966, 62. old.

COLOBUS MAJOM

(jorubák)

Beier 1966, 61. old.

LUSTA EMBER

(jorubák)

Beier 1966, 57-58. old.

AZ EDE-I TIMI

(jorubák)
Beier 1966, 42. old.

A HÁROM BARÁT
(jorubák)
Beier 1966, 31. old.

KOB-ANTILOP
(jorubák)
Beier 1966, 60-61. old.

ÉNEK A TÚZHÖZ
(fangok, Kongó, Nyugat-Afrika)
Trask 1966, 59. old.

DAL
(Nyasszaföld)
Beier 1966, 63. old.

GABONAŐRLŐ NŐK DALA
(beduinok, Algéria, Észak-Afrika)
Trask 1966, 183. old.

FRANCIA NYELVLECKE
(Berberek, Algéria, Észak-Afrika)
Trask 1966, 132. old.

DAL
(tunéziai arabok, Észak-Afrika)
Trask 1966, 181. old.

HA...
(algériai arabok, Észak-Afrika)
Trask 1966, 181. old.

A LÓTUSZ A HALÁL VIRÁGA
(egyiptomi, Észak-Afrika)
Beier 1966, 31. old.

A SÁSKA

(malgasy, Madagaszkár)

Trask 1966, 116-117. old.

RÖGTÖNZÖTT DAL EGY FEHÉREMBER ELLEN

(Malgasy, Madagaszkár)

Trask 1966, 118. old.